

GOSPODARSTVO V SVETU

Sesti petletni plan SZ

Proizvodnja 1955 Plan za 1960 Poveč. v %

Surovo železo	milijonov ton	33	53	59
Jeklo	milijonov ton	45	68	51
Premog	milijonov ton	390	593	52
Nafta	milijonov ton	70	135	91
Elektroenergija	milijard kv. ur	166	320	88
Orodni stroji	tisočev kosov	105	200	91
Avtomobili	tisočev kosov	445	650	46
Traktorji	tisočev kosov	163	322	97
Rudninska gnojila	milijonov ton	9,6	19,6	104

(Podatki iz »Pravde«, 19. januarja 1956)

Pred nekaj tedni so moskovski časopisi objavili načrt direktiv za šest letni plan ZSSR, o katerem bodo razpravljali dne 14. februarja na XX. kongresu KP Sovjetske zveze. Načrt novega ruskega petletnega plana pomeni na splošno nadaljevanje dosedanje politike gospodarskega razvoja. L. 1960 naj bi bila industrijska proizvodnja za 65 % večja kakor v letu 1955. V tem okviru so postavili tudi za nadalje težišče na povečanje proizvodnje sredstev za proizvodnjo, ki naj bi porasla za 70 %, medtem ko naj bi se proizvodnja sredstev za potrošnjo povečala za 60 %. Osnovni proporciji razvoja industrijske proizvodnje ostanejo torej nespremenjeni.

Vendar pa ima načrt tega petletnega plana nekatere posebne značilnosti v primerjavi z dosedanjimi plani, ki so temeljili na povečanju proizvodnje na predpostavki graditve ustrežajočih industrijskih zmogljivosti.

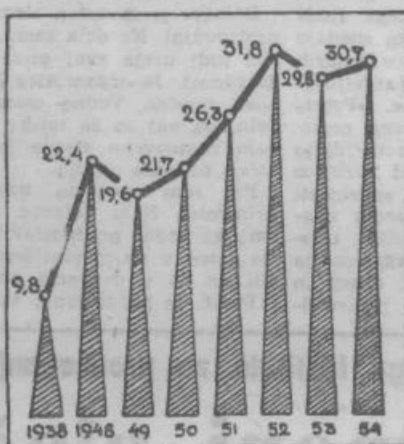
Novi petletni plan tudi določa razširitev sedanjih zmogljivosti v vseh panogah, vendar pa posebej dosti več pozornosti kakor do sedaj, boljše izkoriščanju sedanjih zmogljivosti. Za

mnoge industrijske veje točno določajo, kolikšno povečanje proizvodnje morajo doseči z boljšo organizacijo dela in z večjo produktivnostjo, z avtomatizacijo proizvodnega procesa in z izpopolnjevanjem tehnologije. O tem se lahko prepričamo, če primerjamo nekatere podatke. 47 % skupnega porasta proizvodnje jekla v letu 1960 morajo doseči z boljšim izkoriščanjem sedanjih zmogljivosti. To pomeni, da morajo od 23 milijonov ton jekla, kolikor naj bi znašal ta porast, skoraj 11 milijonov ton proizvesti s sedanjimi zmogljivostmi in samo 12 milijonov ton z novimi. Vrsta podobnih podatkov iz velikega števila industrijskih vej priča o težnji, da

bi čim bolj izkoriščali sedanje zmogljivosti, da bi jih modernizirali in bolje organizirali proizvodnjo, in da bi tako zmanjšali investicijska vlaganja v nove objekte.

Tabela kaže porast proizvodnje nekaterih artiklov, ki naj bi ga dosegli s petletnim planom.

Proizvodnja in cena bakra

Desno: Proizvodnja bakra v ZDA, Jugoslaviji, Belgijskem Kongu in Severni Rodeziji. Beli stebri — leto 1938, črni — leto 1954. Vse v tisočih ton.

Levo: Gibanje cene bakra na podlagi newyorškega trga od leta 1938 do 1954. Stevilke označujejo ceno funta bakra v centih (en dolar = 100 centov; 1 funt = 453,6 gramov).

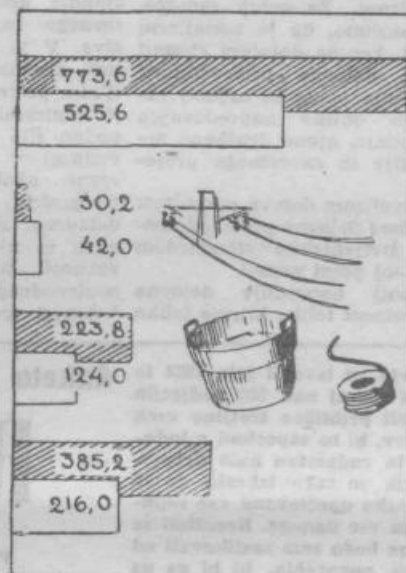
Čeprav proizvajajo največ bakra na svetu, so ZDA prisiljene, da ga uvažajo, ker je

njihova potrošnja večja kakor pa proizvodnja. Takoj za ZDA pridejo belgijske in angleške kolonije v Africi, ki imajo zelo bogata nahajališča. Proizvodnja v Jugoslaviji je v primerjavi s predvojno nekoliko upadla. To pa zato, ker smo likvidirali brezobzirno izkoriščanje naha-

ba Francije, zmanjšala od 26 % v l. 1952 na 23,9 % v l. 1955, pa je Zahodna Nemčija povečala svojo udeležbo od 37,8 % na 40,8 %.

Kanadska proizvodnja časopisnega papirja

Po poročilu kanadskega združenja za celulozo in papir je v l. 1955 dosegla kanadska proizvodnja časopisnega papirja 8,2 milijona ton nasproti 5,940.000 tonam v l. 1954. Skupna proizvodnja industrije celuloze in papirja je v l. 1955 dosegla rekordni nivo 10,4 milijona ton, nasproti 9,9 milijona tonami predlanskim.

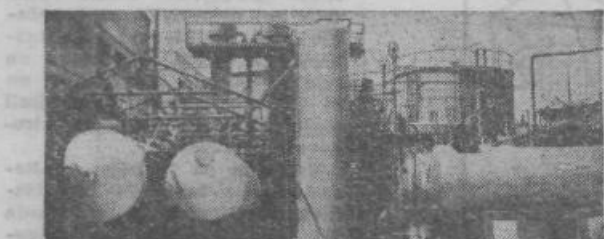

jališča bakra s strani tujih družb in ker plansko izkoriščamo nahajališča rude z manjšim odstotkom kovine.

Baker je danes eden od najbolj konjunkturalnih artiklov na svetovnem trgu in ima stabilno visoko ceno, ki ne kaže tečaje upadanja

Petrolej v svetu

Povečanje proizvodnje nafte v letu 1955

Petrolejska industrija spada med tiste panoge, ki so od začetka XX. stoletja doživele izreden napredek. Konjunktorno nihanje in stagnacije te panoge so bile zelo kratkotrajne in so se dostikrat razlikovale od splošnih gibanj kapitalistične ekonomije. Spodbudo in neprestan napredek je dal petrolejski industriji izum in uporaba dizelmotorja. Pred prvo svetovno vojno je znašala proizvodnja surove nafte okoli 55 milijonov ton, leta 1938 248 milijonov ton, ob koncu druge svetovne vojne, to se pravi leta 1945 pa se je dvignila na 371 milijonov ton. V povojnih desetih letih se je proizvodnja nafte spet podvojila. Leta 1955 je znašala nad 763 milijonov ton, kar pomeni, da se je v primerjavi s predhodnim letom povečala za okrog 10,5 %.

Deset največjih proizvajalcev

ZDA so bile od nekdanj največji proizvajalec nafte na svetu. Izobilje premoga, petroleja in drugih energetičnih virov je predstavljalo enega najvažnejših čimbenikov za izredni napredek te države v preteklosti. Tudi danes zavzemajo ZDA v proizvodnji petroleja prvo mesto in daleč presegajo vse ostale proizvajalce na svetu. V letu 1955 so proizvedle okoli 333 milijonov ton surove nafte, kar predstavlja 43,7 % skupne proizvodnje tega goriva na svetu. Drugo mesto zavzema Venezuela z okrog 111 milijoni ton, ki so jih proizvedli v minulem letu. V Sovjetski zvezi je nastopilo naglo povečanje proizvodnje petroleja šele po drugi svetovni vojni. V letu 1954 je znašal po-

rast proizvodnje v SZ nekaj manj kot 7 milijonov ton, v letu 1955 pa že blizu 11 milijonov ton. S tem je Sovjetska zveza zavzela tretje mesto v svetu, čeprav s proizvodnjo, ki je še vedno precej nižja kakor proizvodnja držav, ki so na vrhu seznama.

Proizvodnja surove nafte (milijonov ton)

	1954	1955
Svet	681,5	763,1
1. ZDA	312,3	332,8
2. Venezuela	98,6	111,0
3. Sovjetska zveza	59,3	70,0
4. Kuvajt	47,7	55,0
5. Saudova Arabija	46,9	40,0
6. Irak	30,7	33,6
7. Kanada	12,9	17,0
8. Iran	3,0	16,0
9. Indonezija	10,6	11,1
10. Romunija	9,4	10,6

Največji skok so zaznamovali v ZDA (za okrog 20,5 milijona ton), Iranu (13 milijonov ton), Venezueli (12,4 milijona ton), Sovjetski zvezi (10,7 milijona ton) in Kuvajtu (7,3 milijona ton). Do skoka v Iranu je prišlo po kompromisni pogodbi med novo iransko vlado in inozemskimi petrolejskimi družbami. Doseženi nivo pa je še vedno znatno nižji od najvišjega v preteklosti (okrog 33 milijonov ton). Znan angloiranska družba je sedaj osredotočila svojo aktivnost v precejšnji meri na izkoriščanje v Kuvajtu, kjer je proizvodnja surove nafte narasla od 1 milijona ton v letu 1946 na okrog 55 milijonov ton v letu 1955.

Petrolejske družbe in njihovi profiti

Pridobivanje nafte in njena predelava zahtevata po naravi tehničnega in tehnološkega procesa visoke investicije. Zaradi tega je naravno, da pride v tej panogi posebno do izraza koncentracija kapitala. Gospodarska moč petrolejskih družb je znatno okrepljena z monopolistično organizacijo, ki obsega praktično vse najvažnejše petrolejske vrelce in tržišča (razen Sovjetske zveze). Profiti petrolejskih družb presegajo profite vseh drugih panog. Resnejše cenitve govore, da znašajo po obdobju letno 25 %. To pomeni, da se kapital vsako četrto leto podvoji. Po drugi strani pa dosežene profite samo delno uporabljajo za razširitev proizvodnje petroleja. Ker gre pri vsem tem redno za ogromne dobičke, za grobo izkoriščanje in pogosto tudi za brezkompromisno manifestacijo sile petrolejskih družb, smo v današnjem svetu vedno bolj pogosto pričeli uporov širokih ljudskih množic tako v nerazvitih, kakor tudi v razvitih deželah. S tem pa si tudi lahko razločno določene uspehe v omejevanju magnetov.

S. Branković